2019. M39T 2019L024G1IL

RABHADH

Ní mór duit an ceistpháipéar seo a chur ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe; mura ndéantar sin caillfear marcanna

Scríobh do Scrúduimhir anseo →

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA 2019

EOLAÍOCHT TALMHAÍOCHTA – GNÁTHLEIBHÉAL

DÉ LUAIN 17 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA 2:00 – 4:30

Don Fheitheoir amháin

Stampa an Ionaid

Treoracha Ginearálta

TÁ DHÁ ROINN SA SCRÚDPHÁIPÉAR SEO

Roinn a hAon	Ní mór **sé** cheist a fhreagairt Tá 20 marc ag gabháil le gach ceist Scríobh do fhreagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar seo
Roinn a Dó	Ní mór **trí** cheist a fhreagairt Tá 60 marc ag gabháil le gach ceist Scríobh do fhreagraí i do fhreagarleabhar

Iomlán na Marcanna *300 marc*

Níor chóir níos mó ná 45 nóiméad a chaitheamh ar Roinn a hAon
Ba chóir 105 nóiméad a fhágáil do Roinn a Dó

ROINN a hAON (120 marc)

Treoracha

Scríobh do scrúduimhir sa spás atá ann di ar leathanach 1.

Freagair **sé** cheist. Tá **20** marc ag gabháil le gach ceist.

Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

Coinnigh do chuid freagraí gearr.

Ceist 1.

(a) (i) Luaigh an fíleam lena mbaineann cuiteoga (péisteanna talún).

____

(ii) Luaigh **dhá** thionchar thairbheacha a bhaineann le cuiteoga san ithir.

1. ____

2. ____

(b) San fhótagraf taispeántar piastlann, a úsáidtear chun gníomhaíocht cuiteog a léiriú.

(i) Déan cur síos ar cheithre chéim a thugtar nuair a bhíonn an phiastlann á cur i bhfearas chun gníomhaíocht cuiteog a iniúchadh.

1. ____

2. ____

3. ____

4. ____

(ii) Ainmnigh píosa fhianaise amháin de ghníomhaíocht cuiteog a bheadh le feiceáil sa phiastlann ag deireadh an iniúchta.

____

Ceist 2.

Ainmnigh **agus** luaigh feidhm **gach** aon cheann de na píosaí trealaimh agus de na hinnill feirme a thaispeántar thíos. Tá trealamh A comhlánaithe duit sa tábla.

A

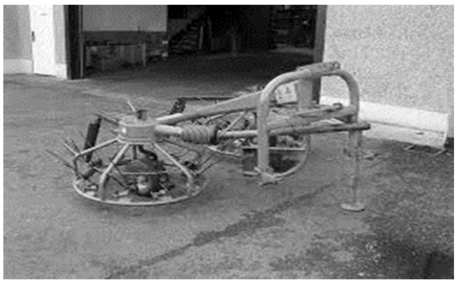

B

C

D

E

F

Trealamh/ Innealra	Ainm	Feidhm
A	**Vaigín Sadhlais**	**Iompraíonn féar ón ngort chuig ba nó chuig carn sadhlais**
B		
C		
D		
E		
F		

Ceist 3.

Cuir ciorcal timpeall ar an bhfreagra ceart i n**gach** cás chun a léiriú cé acu fíor (**F**) nó bréagach (**B**) atá na ráitis seo a leanas, mar a léirítear sa sampla.

Sampla: Is paraisít caorach agus eallaigh í an leith uisce.		**(F)**	**B**
(a)	Is muc óg bhaineannach an chéis.	F	B
(b)	Úsáidtear tuaslagán Benedict nó Fehling chun bia a thástáil do stáirse.	F	B
(c)	Úsáidtear aolchloch mheilte chun pH na hithreach a ardú.	F	B
(d)	Déanann plandaí dé-ocsaíd charbóin (CO_2) le linn fótaisintéise.	F	B
(e)	Leasachán a bhfuil cion ard nítrigine ann is ea úiré.	F	B
(f)	Bíonn cogansach i gcóras díleá na muc.	F	B
(g)	Cuidíonn uainíocht na mbarr le lotnaidí barr a shrianadh.	F	B
(h)	Lí a fhaightear i bhféar is ea clóraifill.	F	B
(i)	Ligtear ba déiríochta i ndísc ar feadh cúig mhí gach bliain de ghnáth.	F	B
(j)	Is iad na cairpéil i mbláth a tháirgeann an phailin.	F	B

Ceist 4.

Is liosta de phórtha ainmhithe feirme atá iontu seo a leanas.

An liosta: **Geirseog, Suffolk, Holstein-Freaslannach, Lanrásach, Cheviot Chill Mhantáin, Beilgeach Gorm.**

Tá cur síos ar gach aon cheann de na pórtha ainmnithe sa tábla thíos.

Meaitseáil **gach** cur síos le hainm póir. Tá an chéad cheann comhlánaithe duit.

Ainm an phóir	**Cur síos ar an bpór**
Cheviot Chill Mhantáin	Pór caorach sléibhe
	Bó a bhfuil cion ard saill ime ina cuid bainne
	Pór mairteola eallaigh
	Pór muice le conablach caol
	Pór caorach le cruth maith coirp
	Pór déiríochta le tál maith bainne

Ceist 5.

(a) Sainaithin **gach** aon cheann de na gránbharra a thaispeántar sna fótagraif.

A

B

C

Gránbharr A. ___________________________________

Gránbharr B. ___________________________________

Gránbharr C. ___________________________________

(b) Luaigh **dhá** shlí ina mbeadh a fhios agat go raibh gránbharr A réidh le baint.

(i) ____

(ii) ____

(c) Baintear leas as síolta deimhnithe nuair a bhíonn gránbharr á shíolú.

Luaigh **trí** ghné de chuid síolta deimhnithe.

(i) ____

(ii) ____

(iii) ____

Ceist 6.

Luaigh cúis **amháin** le **gach** aon cheann de na cleachtais feirmeoireachta seo a leanas.

(a) Barr prátaí a spraeáil le fuingicíd.

____

____

(b) Ainmhithe mairteola a chur faoi dhíon sa gheimhreadh.

____

____

(c) Crúba caorach a bhearradh.

____

____

(d) Sciodar a shuaitheadh sula leatar é.

____

____

(e) Criosanna foscaidh a chur ar fheirm.

____

____

Ceist 7.

San fhótagraf taispeántar nóidíní ar fhréamhacha planda seimre.

(a) (i) Ainmnigh an fhine plandaí lena mbaineann an tseamair.

____

(ii) Cad atá sna nóidíní fréimhe na seimre?

____

(iii) Cén ról atá ag a bhfuil i na nóidíní fréimhe sin?

____

(iv) Ainmnigh planda eile a bhaineann leis an bhfine chéanna leis an tseamair.

____

(b) Luaigh **trí** thionchar thairbheacha a bhaineann le seamair a chur le meascán síolta nuair a bhíonn talamh féarach á athshíolú.

(i) ____

(ii) ____

(iii) ____

ROINN A DÓ (180 MARC)

Treoracha

Scríobh do chuid freagraí ar Roinn a Dó i do fhreagarleabhar.

Freagair **trí** cheist. Tá **60** marc ag gabháil le gach ceist.

Ceist 8.

(a) (i) Luaigh **dhá** ghné den tithíocht a úsáidtear i dtáirgeadh muc.

(ii) Luaigh an tábhacht le haon cheann **amháin** de na gnéithe tithíochta sin.

(iii) Taispeántar muc agus bainbh i gcliathbhosca breithe san fhótagraf.
Luaigh **dhá** chúis le húsáid cliathbhoscaí breithe.

(b) (i) Cén tréimhse iompair a bhíonn ag cráin mhuice?

(ii) Cad í an mheánmhéid áil ag cráin mhuice?

(iii) Mínigh cén fáth a ndéantar gach ceann díobh seo a leanas i dtógáil muc:

1. Instealladh iarainn a thabhairt do bhainbh

2. Lísín a chur i réim bia na muc

3. Cróitín a úsáid.

(c) Déan cur síos ar tháirgeadh caorach sléibhe **nó** ar tháirgeadh caorach eachréidhe faoi na ceannteidil seo a leanas:

(i) Cáilíocht an fhéir

(ii) Modh innilte

(iii) Líon uan a tháirgtear

(iv) Ráta stocála

(v) Méid oibre a bhíonn i gceist.

Ceist 9.

(a) Déanann go leor feirmeoirí talamh féarach a athshíolú go rialta.

(i) Luaigh **dhá** chúis a mb'fhéidir go gcaithfí talamh féarach a athshíolú.

(ii) Ainmnigh **dhá** speiceas féir a úsáidtear go coitianta san athshíolú.

(iii) Mínigh an fáth le haon cheann **amháin** de na speicis ainmnithe a úsáid.

(iv) Luaigh **dhá** chúis a ndéantar talamh féarach a bharrghearradh.

(b) Tá beathú eallaigh le sadhlas ar chaighdeán maith riachtanach chun spriocanna táirgthe a bhaint amach.

(i) Liostaigh **ceithre** chéim i ndéanamh sadhlais ar chaighdeán maith i gclais.

(ii) Mínigh an tábhacht le **dhá** chéim ar bith de na céimeanna atá luaite.

(iii) Mínigh cad a chiallaíonn DAT (DMD i mBéarla) sadhlais.

(iv) Luaigh an DAT a bheadh i sadhlas ar chaighdeán maith.

(c) San fhótagraf taispeántar tornapaí coinligh a fhástar mar bharr breise.

(i) Cad is brí leis an téarma *barr breise*?

(ii) Ainmnigh sampla eile de bharr breise.

(iii) Luaigh **dhá** shlí chun barra breise a thabhairt d'ainmhithe feirme le hithe.

(iv) Mol **dhá** chúis a spreagtar feirmeoirí le barra breise a fhás.

Ceist 10.

(a) Mínigh na téarmaí seo a leanas a úsáidtear sa ghéineolaíocht:

(i) *Gaiméit*

(ii) *Ionphórú*

(iii) *Clón.*

(b) Tugtar ainmhithe maola ar bheostoc gan adharca orthu.
I gcaoirigh tá an ghéin i gcomhair maoile (M) ceannasach, agus an ghéin i gcomhair adharc cúlaitheach (m).

Cóipeáil agus comhlánaigh é seo a leanas i do fhreagarleabhar, chun an géinitíopa agus an feinitíopa a bheidh ag na huain ón gcrosáil seo a thabhairt.

Feinitíopaí tuismitheoirí	Reithe folaíochta maol		Caora adharcach
Géinitíopaí tuismitheoirí	MM	x	mm
Gaiméití	( )	x	( )
Géinitíopa an tsleachta		( )	
Feinitíopa an tsleachta		________________________	

(c) Rinneadh reithe agus caora, a raibh an géinitíopa céanna leis an sliocht thuas acu beirt, a chrosáil lena chéile.

Cóipeáil agus comhlánaigh é seo a leanas i do fhreagarleabhar, chun na géinitíopaí agus na feinitíopaí a d'fhéadfadh a bheith ag na huain ón gcrosáil seo a thabhairt.

Feinitíopaí tuismitheoirí	( )	x	( )
Gaiméití féideartha	( ) ( )	x	( ) ( )
Géinitíopaí an tsleachta	( )	( )	( )
Feinitíopaí an tsleachta	__________________		___________________

(d) Déantar inseamhnú saorga (AI) ar roinnt ainmhithe feirme.

(i) Luaigh **dhá** bhuntáiste leis an inseamhnú saorga.

(ii) Luaigh **dhá** mhíbhuntáiste leis an inseamhnú saorga.

Ceist 11.

(a) (i) Ó liosta na gcineálacha carraige thíos, ainmnigh, **i do fhreagarleabhar**,

1. carraig dhríodair
2. carraig mheiteamorfach
3. bruthcharraig.

An liosta: **basalt, gaineamhchloch, marmar, eibhear, aolchloch, slinn.**

(ii) Cad is brí le síonchaitheamh carraige?

(iii) Déan cur síos ar **dhá** shlí ina síonchaitear carraig.

(b) Déan cur síos ar ithir ghainmheach **nó** ar ithir chréúil faoi na ceannteidil seo a leanas:

(i) Conas a mhothaíonn an ithir

(ii) Méid na gcáithníní

(iii) Torthúlacht

(iv) Oiriúnacht don churaíocht.

(c) (i) Luaigh **dhá** chúis a bhfuil ábhar orgánach tábhachtach in ithir.

(ii) Luaigh **dhá** shlí inar féidir ábhar orgánach a chur le hithir.

(iii) Mínigh an fáth a maireann plandaí a fhástar in ithir chréúil níos fearr le linn triomaigh ná iad siúd a fhástar in ithir ghainmheach.

Ceist 12.

(a) Déan cur síos ar chúram agus ar bhainistíocht lao bainne nuabheirthe óna bhreith go dtí a scoitheadh, faoi na ceannteidil seo a leanas:

(i) Cúram le linn breithe

(ii) Athruithe sa réim bia

(iii) Tithíocht

(iv) Srianadh galar.

(b) Taispeántar ba i mbleánlann san fhótagraf.

Is tábhachtach an bhleánlann a choimeád sláinteach; mar sin féin, tolgann ba maistíteas, uaireanta.

(i) 1. Cad is cúis le maistíteas?

2. Déan cur síos ar **dhá** chomhartha de mhaistíteas.

(ii) Tabhair cúis eile gur tábhachtach leibhéal ard sláinteachais a choimeád i mbleánlann.

(iii) Luaigh **trí** shlí ar bith a gcoimeádtar sláinteachas roimh bhleán nó lena linn nó ina dhiaidh.

(c) Déan cur síos ar thurgnamh chun comparáid a dhéanamh idir cáilíocht sláinteachais dhá shampla bainne.

Ceist 13.

Freagair **dhá** cheann ar bith de (a), (b), (c), (d). **(30 marc, 30 marc)**

(a) (i) Ainmnigh **dhá** chineál práta príomhbhairr.

(ii) Déan cur síos ar fhás prátaí príomhbhairr faoi na ceannteidil seo a leanas:

1. Ullmhú na hithreach
2. Am curtha
3. Srianadh fiailí
4. Modh bainte
5. Barr a mbeifí ag súil leis
6. Modh stórála.

(b) Taispeántar croí caorach diosctha sa léaráid.

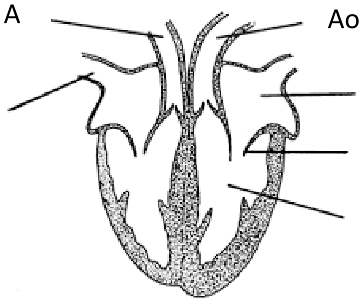

(i) Ainmnigh na codanna a bhfuil na lipéid A, B, C, D orthu.

(ii) Tháinig an fhuil atá in C agus D ó na scamhóga.

Luaigh slí **amháin** a n-athraíonn an fhuil agus í ag dul trí na scamhóga.

(iii) Ainmnigh **dhá** chineál cille fola **agus** luaigh an fheidhm atá ag **gach** ceann díobh.

(iv) Ainmnigh cuid leachtach na fola.

(c) (i) Tabhair **dhá** chúis arb iad buaircínigh na príomhchrainn a fhástar i bhforaoisí na hÉireann.

(ii) Ainmnigh speiceas buaircínigh a fhástar go forleathan in Éirinn.

(iii) Cén fáth a ndéantar crainn foraoise a thanú ó am go chéile?

(iv) Luaigh **dhá** thionchar thairbheacha ag an bhforaoiseacht ar an timpeallacht.

(d) (i) Cad is brí leis an téarma *trasghalú*?

(ii) Luaigh **dhá** thoisc thimpeallachta a mbíonn tionchar acu ar ráta an trasghalaithe.

(iii) Cén fáth a bhfuil trasghalú tábhachtach i bplandaí?

(iv) Déan cur síos ar thurgnamh chun trasghalú i bplanda a thaispeáint.

LEATHANACH BÁN

LEATHANACH BÁN

LEATHANACH BÁN